

Принципи цивільного процесу як концептуальна правова категорія

М. П. Курило,

доктор юридичних наук,

доцент, перший проректор Сумського національного аграрного університету

Розглядається проблема принципів цивільного процесу в контексті можливої універсалізації цивільної процесуальної форми та уніфікації судових процедур. Аналізуються основні етапи становлення наукового знання про принципи цивільного процесу, вказується на відмінність предметів вивчення цивільного процесуального права країн пострадянського простору та західної процесуальної школи. Доводиться, що міжнародно-правові джерела права мають найбільший вплив на національні цивільні судочинства, зокрема на систему принципів і процесуальних гарантій забезпечення права на суд і доступність правосуддя. Звертається увага на необхідність формування нової системи принципів цивільного судочинства. Розглядаються проблеми імплементації в національне законодавство загальновизнаних міжнародних принципів правосуддя, взаємодії Європейського Суду з прав людини і національних юрисдикцій, універсалізації національних механізмів судового захисту.

Ключові слова: принципи цивільного процесу, єдність процесу, процесуальні гарантії, верховенство права, система принципів, європеїзація цивільного процесу.

Курило Н. П. Принципы гражданского процесса как концептуальная правовая категория

Рассматривается проблема принципов гражданского процесса в контексте возможной универсализации гражданской процессуальной формы и унификации судебных процедур. Анализируются основные вехи становления научного знания о принципах гражданского процесса, отмечается различие предметов изучения гражданского процессуального права стран постсоветского пространства и западной процессуальной школы. Аргументируется, что международно-правовые источники права оказывают сегодня наибольшее влияние на национальные гражданские судопроизводства, в том числе систему принципов и процессуальных гарантий обеспечения права на суд и доступность правосудия. Обращается внимание на необходимость формирования новой системы принципов гражданского судопроизводства. Рассматриваются проблемы имплементации в национальное законодательство общепризнанных международных принципов правосудия, взаимодействия Европейского суда по правам человека и национальных юрисдикций, универсализации национальных механизмов судебной защиты.

Ключевые слова: принципы гражданского процесса, единство процесса, процессуальные гарантии, верховенство права, система принципов, европеизация гражданского процесса.

Kurilo Nikolay. The principles of civil procedure as a conceptual legal category

The article deals with the problem of the principles of civil procedure in the context of a possible universalization of the civil procedural form and unification of judicial procedures.

© Курило Микола Петрович – доктор юридичних наук, доцент, перший проректор Сумського національного аграрного університету

The author emphasizes the importance of the principles of civil procedure as a conceptual legal category that determines the meaning of the civil procedural activity, rights and duties of its members, as well as the feasibility of the rights, freedoms and interests of the individual as the values of modern society and the rule of law.

Key words: *principles of civil procedure, the unity of the process, procedural safeguards, rule of law, a system of principles, the Europeanization of Civil Procedure.*

В умовах європейської інтеграції України, глобалізації європейського права як основної тенденції його розвитку останніх десятиліть і гармонізації національного законодавства знову для теорії і практики набуває актуальності проблема універсалізації цивільної процесуальної форми, створення ефективних моделей захисту приватних і публічних прав, а у ширшому сенсі – належних правових процедур та можливостей їх уніфікації та диференціації.

Очевидно, що вирішення цих питань, як і їх подальше осмислення, зумовлюється насамперед аналізом сутності цивільного судочинства як історично сформованої універсальної конструкції розгляду спірних і безспірних справ. У такому контексті йдеться про основоположні засади цивільного процесу як концептуальної правової категорії, що визначає не тільки розуміння цивільної процесуальної діяльності, прав та обов'язків її учасників, а й здійснення прав, свобод та інтересів особи як цінностей сучасного суспільства і правопорядку, які дедалі впливають на національне цивільне судочинство та судові процедури.

Для вітчизняної процесуальної думки проблематика принципів завжди була і залишається однією з центральних у дослідженнях правосуддя у цивільних справах. Про це свідчить значна і, напевно, не до кінця оцінена наукова спадщина пореформеного і радянського періоду. В руслі колись панівного історичного напрямку розвитку науки лише коротко окреслимо основні етапи розробки принципів цивільного процесу. Перші курси цивільного судочинства К. І. Малишева, Є. О. Нефедьєва, І. Є. Енгельмана, Є. В. Васьковського, А. Х. Гольмстена, а також теоретико-прикладні дослідження, які з'явилися одразу за ними, зокрема «Змагальні засади цивільного процесу в теорії і російському законодавстві, переважно новітньому», «Основні засади цивільного процесу», «До оцінки теорії змагальних засад у цивільному процесі», «До вчення про основні принципи цивільного процесу» та низка інших, започаткували період формування базисних учень у сфері цивільного процесу¹. І хоча ці праці характеризувалися різним ступенем охоплення висвітлюваних питань, підвищеною

¹ *Мальшев К. И.* Курс гражданского судопроизводства / Мальшев К.И. // Соч. Крониды Мальшева. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1876. – Т. 1. – 484 с.; *Нефедьев Е. А.* Учебник русского гражданского судопроизводства / Нефедьев Е.А. – М. : Универ. тип., 1904. – 216 с.; *Гольмстен А. Х.* Учебник русского гражданского судопроизводства : Лекции А. Х. Гольмстена / Гольмстен А.Х. – СПб. : Тип. Ф. Меркушева, 1913. – 411 с.; *Васьковский Е. В.* Курс гражданского процесса / Васьковский Е.В. – М. : Издание Бр. Башмаковых, 1913. – 691 с.; *Энгельман И. Е.* Курс русского гражданского судопроизводства / Энгельман И.Е. – Юрьев : Тип. К. Маттисена, 1912. – 630 с.; *Яблочков Т. М.* К учению об основных принципах гражданского процесса / Яблочков Т.М. // Сб. статей памяти проф. Г. Ф. Шершеневича. – М., 1915. – С. 275-318; Гредескул Н. А. К оценке теории состязательного начала в гражданском процессе / Н.А. Гредескул // Журнал юридического общества при Императорском С.-Петербургском Университете. 1898. – Кн. 3. – С. 40-55; *Гольмстен А. Х.* Состязательное начало гражданского процесса в теории и русском законодательстве, преимущественно новейшем / Гольмстен А. Х. // Юридические исследования и статьи: Общая теория права. Обычное право. Гражданское право. Торговое право. Гражданский процесс. – Т. 1. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1894. – С. 402-484.

увагою до прикладних аспектів проблематики, проте можна констатувати зародження саме в пореформений період розвитку цивілістичної теорії напряму із вивчення принципів цивільного процесу.

Незважаючи на відомі, здебільшого викликані причинами ідеологічного порядку, межі й можливості наукового пошуку в радянський період нашої державності, дослідження принципів цивільного процесу були продовжені й певною мірою поглиблені. Через обмеженість обсягу даної статті назвемо лише деякі бібліографічні джерела. Предметом тільки дисертаційних досліджень того часу стали «Основні інститути радянського цивільного процесу та принципи диспозитивності та змагальності» (О. П. Клейнман, 1940 р.); «Принципи радянського цивільного процесуального права» (В. М. Семенов, 1965 р.); «Встановлення істини в радянському правосудді» (С. В. Курильов, 1967 р.); «Проблема інтересу в радянському цивільному процесуальному праві» (Р. Е. Гукасян, 1971 р.); «Принципи радянського цивільного процесуального права (теоретичні питання поняття та системи)» В. С. Букіна, 1975 р.; «Аксиоми та принципи радянського цивільного процесуального права» (А. О. Ференс-Сороцький, 1989 р.); «Функціональні принципи цивільного процесу (правові та психологічні аспекти)» (Й. М. Резніченко, 1990 р.) та багато інших².

Традиції вивчення й постановки проблеми принципів цивільного процесу нині отримують новий розвиток. У цьому зв'язку можна відзначити дисертаційні та монографічні дослідження В. Ю. Мамницького, О. В. Немировської, М. П. Омельченка, С. О. Волосенка, О. В. Рожнова, А. В. Андрушка, О. В. Шутенко, М. М. Ясинка, Г. П. Тимченка та ін.³ Це є знаковим

² Букіна В. С. Принципы советского гражданского процессуального права (теоретические вопросы понятия и системы) : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. юрид. наук / В.С. Букина. – Л., 1975. – 15 с.; Ференс-Сороцкий А. А. Аксиомы и принципы гражданско-процессуального права : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. юрид. наук / А. А. Ференс-Сороцкий. – Л., 1989. – 16 с.; Курылев С. В. Установление истины в советском правосудии : автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра юрид. наук / С.В. Курылев. – М., 1967. – 30 с.; Гукасян Р. Е. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве : автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра юрид. наук / Р. Е. Гукасян. – М., 1971. – 35 с.; Семенов В. М. Принципы советского гражданского процессуального права : дис. ... д-ра юрид. наук / Семенов В.М. — Свердловск, 1965. – 360 с.; Резниченко Й.М. Функциональные принципы гражданского процесса (правовые и психологические аспекты) : дис. ... д-ра юрид. наук / Резниченко Й.М. – М., 1989. — 309 с.

³ Мамницкий В. Ю. Принцип состязательности в гражданском судопроизводстве : дис. ... канд. юрид. наук / Мамницкий В.Ю. – Х., 1995. – 177 с.; Немировська О. В. Принцип змагальності сторін та його реалізація в судовій практиці : дис. ... канд. юрид. наук / Немировська О.В. – К., 1999. – 189 с.; Омельченко М. П. Принцип об'єктивної істини цивільного процесуального права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / М.П. Омельченко. – К., 1996. – 23 с.; Андрушко А. В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А.В. Андрушко. – К., 2002. – 17 с.; Рожнов О. В. Принцип оперативності в цивільному процесуальному праві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Рожнов О.В. – Х., 2000. – 20 с.; Шутенко О. В. Проблеми диспозитивності в цивільному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Шутенко О.В. – Х., 2003. – 19 с.; Ясинка М. М. Принципи усності, безпосередності та безперервності у цивільному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Ясинка М.М. – Х., 2004. – 20 с.; Волосенко С. О. Принципи змагальності та об'єктивної істини у цивільному процесі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / С.О. Волосенко. – К., 2004. – 19 с.; Тимченко Г. П. Принципи цивільного та адміністративного судочинства в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук / Г.П. Тимченко. – К., 2012. 40 с. Абрамов С. Н. Гражданский процесс : учебн. для юрид. ин-тов и юрид. ф-тов ун-тов / Абрамов С.Н. – М. : Юрид. изд-во Мин. юстиции СССР, 1948. – С. 20. Гуреев П. П. Судебное разбирательство гражданских дел / Гуреев П.П. – М. : Госюриздат, 1958. – С. 23. Семенов В. М. Конституционные принципы гражданского судопроизводства / Семенов В.М. – М. : Юрид. лит., 1982. – С. 59.

для розуміння сучасного етапу розвитку цивільної процесуальної думки. Навіть фрагментарний аналіз проведених досліджень дає підстави висловити тезу про наступність наукового знання щодо принципів цивільного процесу. Звернемося у зв'язку з цим до ряду джерел.

Так, С. Н. Абрамов у першому повоєнному підручнику цивільного процесу зазначав, що принципи як засади визначають усю побудову процесу, всю систему процесуальних дій і відносин відповідно до завдань правосуддя⁴.

Дещо пізніше П. П. Гурєєв запропонував розглядати принципи як основні ідеї щодо організації й діяльності суду, ідеї, які характеризують сутність цивільного процесу і забезпечують охорону прав громадян і юридичних осіб, захист інтересів держави⁵.

Значення принципів автори вбачали в тому, що вони узагальнено виражають характер цивільного процесуального права, підкреслюють специфіку його змісту, разом із предметом і методом сприяють індивідуалізації цієї галузі права, визначають перспективи її розвитку, в нерозривному зв'язку із галуззю беруть участь у регулюванні процесуальної діяльності та процесуальних відносин, забезпечують у складі всієї галузі всебічне вирішення завдань і досягнення цілей правосуддя в цивільних справах⁶.

Близькі за змістом визначення принципів цивільного процесу і закладені в них концепти можна знайти в сучасній доктрині. Так, О. В. Шутенко принципи розуміє як основні нормативні положення, які виникають як категорії правосвідомості та закріплюються в нормах права через необхідність регулювання суспільних відносин, що характеризують усю галузь цивільного процесуального права і визначають перспективи її розвитку⁷. Як загальні, основні положення, які закріплені в нормах права і діють у межах процесуальної форми, що регламентують при цьому повноваження суду та інших учасників процесу, їх процесуально-правове становище, розглядають принципи М. М. Ясинок та інші дослідники⁸.

У такій наступності наукового знання – основа розвитку сучасної процесуальної доктрини. Хоча цікаво буде зазначити відмінність предметів вивчення цивільного процесуального права країн пострадянського простору та західної процесуальної школи як базис формування вітчизняної

⁴ Абрамов С. Н. Гражданский процесс : учебн. для юрид. ин-тов и юрид. ф-тов ун-тов / Абрамов С.Н. – М. : Юрид. изд-во Мин. юстиции СССР, 1948. – С. 20.

⁵ Гуреев П. П. Судебное разбирательство гражданских дел / Гуреев П.П. – М. : Госюриздат, 1958. – С. 23.

⁶ Семенов В. М. Конституционные принципы гражданского судопроизводства / Семенов В.М. – М. : Юрид. лит, 1982. – С. 59.

⁷ Шутенко О. В. Проблеми диспозитивності в цивільному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.В. Шутенко. – Х., 2003. – С. 9.

⁸ Ясинок М. М. Принципи усності, безпосередності та безперервності у цивільному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / М.М. Ясинок. – Х., 2004. – С. 6; Штефан М. Й. Цивільний процес : підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / Штефан М.Й. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – С. 27-29; Тertyшников В. И. Гражданский процесс / Тertyшников В.И. – Х. : Консум, 2001. – С. 14; Цивільний процес : навч. посіб. / [А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін.] ; за ред. Ю. В. Білоусова. – К. : Прецедент, 2006. – С. 18-20; Проблемы науки гражданского процессуального права / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова ; под ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2002. – С. 149-151; Тимченко Г. П. Цит. праця. – С. 6.

цивілістичної процесуальної науки сьогодні зарубіжна теорія і практика розширює онтологічні та гносеологічні засади пізнання цивільного судочинства, впливаючи дедалі більше на характер проведених в Україні досліджень⁹.

При цьому варто зазначити, що традиційно західна процесуальна наука не приділяє розглянутим питанням значної уваги. Західна процесуальна доктрина почала розглядати проблеми принципів цивільного процесу тільки в період постіндустріального розвитку суспільства, у результаті відчутної кризи правосуддя, нездатності забезпечити доступність різних верств населення до цього соціально-правового інституту¹⁰. Одним із помітних і найбільш відчутних результатів пошуку належної моделі взаємовідносин держава-суспільство-особистість став всесвітній рух «Доступність правосуддя», який виник в Європі у другій половині ХХ століття.

Нагадаємо, що цей час відзначився важливими дослідженнями фундаментальних процесуальних гарантій, що завершилися проведенням конференції під егідою Міжнародної асоціації юридичної науки (ЮНЕСКО) у Флоренції в 1971 р. Свої національні доповіді представили 17 країн, генеральна ж доповідь була підготовлена видатним італійським вченим М. Каппеллетті, і в цій доповіді були вперше названі такі загальносвітові тенденції розвитку процесуального права, як його конституціоналізація, інтернаціоналізація та соціалізація, охарактеризовані автором як виміри сучасного конституціоналізму¹¹.

На цьому тлі стають очевидними концептуальні відмінності підходів, які стали основою, зокрема, і для сучасного розвитку доктрини та практики національного цивільного судочинства і європейських країн. Тенденція закріплення основних прав і свобод людини, а разом із цим і розробка відповідних їм фундаментальних гарантій у сфері здійснення судової влади та судочинства мала вирішальний вплив на характер законодавчих рішень. Напевно, не є випадковою і та обставина, що витоки і світоглядну основу регулювання правосуддя дослідники знаходять у працях мислителів різних періодів і культур, і не тільки античності та Стародавнього Риму. Сформульовані ними постулати про права людини, багато з яких набули сьогодні характеру аксіом і виникли з теорії природного права та справедливості, органічно чи опосередковано пов'язані з гарантіями їх реалізації¹².

На думку вчених-процесуалістів, протягом тисячоліть в історії існування судового розгляду виділялися певні основні принципи, призначенням яких було забезпечити дотримання фундаментальних прав суб'єктів спору щодо судді, іншої сторони і третіх осіб. До таких історично сформованих принципів, що одержали назву «природного правосуддя», традиційно можуть бути

⁹ *Ізарова І. О.* Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу / Ізарова І.О. – К.: ВД «Дакор», 2015.

¹⁰ *Курс цивільного процесу: підручник* / [В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – С. 112.

¹¹ *Филатова М. А.* Фундаментальные гарантии сторон в гражданском процессе: способы закрепления и тенденции развития / М.А. Филатова // Журнал российского права.– 2007. – № 5. – С. 96.

¹² *Тимченко Г. П.* Европейские стандарты в сфере обеспечения права на судебную защиту в гражданском судопроизводстве / Тимченко Г.П. // Европейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 верес. 2014 р.). – К.: ВД «Дакор», 2015. – С. 321-335.

віднесені: виключне право сторони ініціювати процес і визначати предмет спору («*nemo iudex sine actore*», «*ne eat iudex ultra petita allegata et a partibus*»), неупередженість судді («*nemo iudex in re sua*»); право на захист («*audiatur et altera pars*»); незалежність суддів від органів влади; право на розгляд судом, створеним на підставі закону, а також гарантії гласного та публічного розгляду справи¹³.

Таким чином, із позиції заявленої доктрини можна констатувати, що концепти прав людини остаточно визначили напрям розвитку правових систем сучасності, стали основою теоретичного обґрунтування та закріплення верховенства права як фундаментального принципу і стандарту судового захисту. Взагалі слід особливо підкреслити унікальність концепту верховенства права, що започаткував процес інтернаціоналізації (європеїзації) цивільного процесу з точки зору розробки процесуальних гарантій його дотримання та створення єдиного механізму захисту декларованих прав, свобод та інтересів. У цьому зв'язку актуалізується в різних аспектах і напрямках, зокрема й процесуальному, дослідження Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає право людини на незалежний та неупереджений суд, створений на підставі закону, право бути вислуханим, рівні процесуальні можливості, публічний характер судового розгляду в розумний строк.

Очевидно, що нині міжнародно-правові джерела найбільше впливають на формування моделі розгляду правових спорів, а у ширшому контексті – на національні цивільні судочинства, і зокрема систему принципів та процесуальних гарантій забезпечення права на суд і доступність правосуддя. Тому правомірною вбачається постановка питання про формування нової системи принципів цивільного судочинства як базової конструкції вирішення правових спорів. Закономірно, що дана проблематика виходить за межі галузевих наук, особливо на тлі безперервних дискусій про сутність цивілістичного процесу як нового явища у вітчизняній доктрині та законотворчості, новітні течії його розвитку, вдосконалення процедур юрисдикційного та неюрисдикційного характеру.

Актуальними в цьому аспекті вважаємо проблеми імплементації в національне законодавство загальновизнаних міжнародних принципів правосуддя, взаємодія Європейського суду з прав людини і національних юрисдикцій, універсальність національних механізмів судового захисту¹⁴. Не вдаючись до детального аналізу поставлених питань, висловимо лише деякі думки щодо цього. Значення загальновизнаних міжнародних принципів правосуддя вбачається в тому, що вони тільки сприяють формуванню національної системи основних засад здійснення процесуальної діяльності. Водночас це не означає їх другорядної ролі, швидше вони є одним із критеріїв оцінки ефективності цивільної процесуальної форми. У зв'язку з цим, на нашу думку, знову актуалізується, але вже на новому рівні, проблема конституціоналізації цивільного процесу. Щодо концептуального впливу практики Європейського Суду з прав людини на національне законодавство,

¹³ Филатова М. А. Цит. праця. – С. 98.

¹⁴ Сахнова Т. В. Цивилистический процесс: миссия в меняющемся мире / Т.В. Сахнова // Вестник гражданского процесса. – 2013. – № 1. – С. 25.

то мова переважно повинна йти про способи закріплення вироблених європейською судовою практикою правоположень, а не їх характер, у вітчизняній правовій системі. У такому контексті можна говорити про цінність цієї практики для формування єдиних підходів до забезпечення прав і свобод людини, але вже в межах національних процесуальних законодавств.

Останнім часом актуалізувалася і проблема універсалізації судового захисту через створення єдиних процедурно-процесуальних механізмів захисту. Це можна назвати зовнішньою уніфікацією судового захисту у власному розумінні слова. У Європі таким досвідом є відомий Акт про астрент 1980 року для країн Бенілюксу, пошуки шляхів створення процесуального кодексу для країн Європейського Союзу, процедурні регламенти ЄС¹⁵. Цей досвід може бути дуже важливим як у теоретичному, так і прикладному аспектах.

Автор статті вже неодноразово виступав за прийняття Процесуального цивілістичного кодексу, концепцією якого є органічне поєднання найбільш ефективної конструкції позовного провадження, цивільного процесуального за своєю сутністю, та елементів процесу, властивих іншим суміжним його видам. При цьому характерною особливістю такого кодексу є використання термінології і концептуального наповнення його норм, які були б придатні для розгляду всіх правових спорів, й зокрема таких, які мають змішану правову природу. Система цього кодексу може складатися з таких розділів: загальні положення, позовне провадження, наказне провадження, окреме провадження, особливості провадження в окремих категоріях адміністративних справ, особливості провадження у господарських справах, розгляд трудових справ, особливості провадження в окремих категоріях цивільних справ, провадження у справах, що виникають із шлюбно-сімейних відносин, справи, що виникають із житлових правовідносин, провадження у справах, що виникають із земельних правовідносин, перегляд судових рішень, процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), судовий контроль за виконанням судових рішень та провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні, відновлення втраченого судового провадження, провадження у справах за участю іноземних осіб, виконавче провадження, прикінцеві та перехідні положення¹⁶.

Тільки за такого законодавчого вирішення можливо усунути суперечності, а також інші правові відмінності, закладені в нормативній регламентації судового процесу, що має незаперечно цивілістичну природу. У цьому плані осмислення основних засад здійснення процесуальної діяльності, формування їх системи, адекватної суспільним відносинам, відповідає потребам суспільства в доступному правосудді, гармонізації на основі цивільної процесуальної форми судових правил і процедур.

¹⁵ Сахнова Т. В. Цит. праця.

¹⁶ Курило М. П. Єдність цивілістичного процесу: проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 / М. П. Курило. – К., 2014. – С. 26.

Kurilo Nikolay. The principles of civil procedure as a conceptual legal category

The article deals with the problem of the principles of civil procedure in the context of a possible universalization of the civil procedural form and unification of judicial procedures.

The author emphasizes the importance of the principles of civil procedure as a conceptual legal category that determines the meaning of the civil procedural activity, rights and duties of its members, as well as the feasibility of the rights, freedoms and interests of the individual as the values of modern society and the rule of law.

This article analyzes the major milestones of scientific knowledge formation about the principles of civil procedure. The post-reform period of the civil law theory development has been characterized by the emergence of areas to study the principles of civil procedure. A large degree of scientific knowledge continuity about the principles of civil procedure is a distinctive feature of the modern doctrine and practice of civil proceedings.

The article notes the difference between the subjects of civil procedural law study of the former Soviet Union countries and the Western classical civil procedure. On becoming one of the bases for the formation of national civil procedure science today foreign theory and practice extends ontological and epistemological knowledge of civil proceedings, affecting the nature of the research conducted in Ukraine. The author argues that the tendency to consolidate fundamental rights and freedoms as well as the development of corresponding fundamental guarantees in the sphere of the judiciary and judicial proceedings has a decisive influence on the character of legislative decisions.

The article emphasizes the relevance of the rule of law concept that initiated the process of internationalization (Europeanization) of civil procedure in terms of the development of its compliance with the procedural guarantees and the creation of a single mechanism for the protection of the declared rights, freedoms and interests. The author defends the position that the international legal sources of law have today the greatest influence on the formation of considering the legal disputes model, and in a broader context on national civil proceedings including a system of principles and procedural safeguards to ensure the right to trial and access to justice. In this regard, the author raises the question of the formation of a new system of principles of civil proceedings.

The article analyzes the current problems of generally accepted international principles of justice implementation in the national legislation, cooperation of the European Court of Human Rights and national jurisdictions, universalization of the national mechanisms of judicial protection. The author advocates the adoption of the Procedural Civil Law Code that will eliminate the contradictions and legal distinctions inherent in the normative regulation of the civil law nature proceedings.

Key words: principles of civil procedure, the unity of the process, procedural safeguards, rule of law, a system of principles, the Europeanization of Civil Procedure.